

Onderzoek: 32 procent van de werknemers is ooit gebeten

Branche lijkt slecht voorbereid op teken

Werknemers in de groene sector lopen een risico om te worden gebeten door een teek. Om meer inzicht te krijgen hoe er binnen de branche wordt omgegaan met teken en wat er aan preventie wordt gedaan, heeft adviesdienst Stigas een onderzoek uitgevoerd. De conclusie: er valt nog een wereld te winnen. Dat vindt ook projectleider van het onderzoek en preventieadviseur bij Stigas, Mirjam de Groot.

Naar de precieze oorzaak kunnen onderzoekers alleen gissen. Ondanks het feit dat er geen bewijs is dat er meer teken aanwezig zijn, is de teek wel aan een flinke opmars bezig is. In 1994 waren er nog gebieden waar het doorgaans 1 tot 3 millimeter grote diertje niet of nauwelijks voorkwam. Anno nu heeft hij zich overal in het land genesteld. Geschat wordt dat jaarlijks een miljoen mensen een tekenbeet oploopt. Vaak is

zo'n beet onschuldig. Het wordt een ander verhaal als de teek is besmet met de *Borrelia burgdorferi*-bacterie: de bacterie die de ziekte van Lyme kan veroorzaken. Gemiddeld is een kwart van de teken besmet met deze bacterie, die allerlei klachten kan veroorzaken. Van een rode vlek op de huid en een griepig gevoel, tot verlamming van gezichtsspieren, dubbelzien, neiging tot flauwvallen en hartklachten. In 2009 stapten

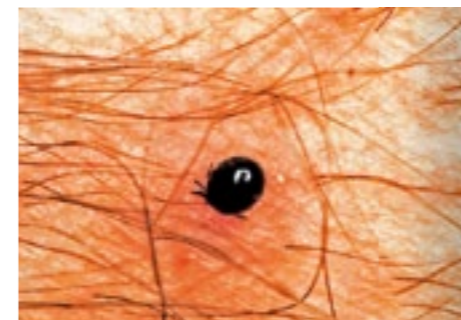
Week van de Teek

Twintig organisaties, waaronder Branchevereniging VHG, Stigas Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Wageningen University, het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu en de Nederlandse Vereniging voor Lyme patiënten, organiseren jaarlijks de Week van de Teek. Gedurende deze week - dit jaar in april - richten alle aangesloten organisaties zich met dezelfde boodschap maar in hun eigen bewoordingen op hun achterban om te wijzen op de gevaren van een tekenbeet. Stigas geeft tijdens deze week gratis voorlichting op locatie over de teek en hoe tekenbeten voorkomen kunnen worden. Kijk voor het aanvragen van een voorlichtings-sessie en extra informatie over teken op www.weekvandeteeek.nl. Andere relevante websites zijn: www.natuurkalender.nl, www.rivm.nl/infectieziekten en www.kiza.nl.

Dolmans Landscaping Noord

Dolmans Landscaping Noord (onderdeel van Dolmans Landscaping Group), is een hoveniersbedrijf met zo'n 150 medewerkers in voornamelijk Noord-Nederland. DLN vraagt ieder jaar een voorlichtingssessie over teken aan bij Stigas. "Wij werken veel in de natuur en kregen het gevoel dat we onze medewerkers beter moesten informeren", blikt Roelf Schuiling terug op die beslissing. "Ook omdat de ziekte van Lyme een beroepsziekte is, wilden we onze medewerkers meer begeleiden. Daarom laten we dit onderwerp aan het begin van het seizoen terugkomen, dit jaar voor de derde keer. Het is dan even opruimen waar teken zitten, wat hun leefgebied is, waar ze nestelen en wat de symptomen van de ziekte van Lyme zijn. Door eerdere bijeenkomsten hebben we ingezien dat de ziekte van Lyme een ziekte is waarvan de gevaren jarenlang ontkend zijn. De voorlichting moet voor onze medewerkers dan ook een schrik-effect hebben, een waarschuwing om dit niet te onderschatten. Dat doen we door meer dan een verhaal aan te bieden. Een beeld zegt meer dan duizend woorden, dus laten we ook de gevolgen van een tekenbeet zien."

zo'n 22.000 mensen met de eerste verschijnselen van de ziekte van Lyme binnen bij hun huisarts.

Beroepsziekte

De Lyme-bacterie kan alleen door een besmette teek in het menselijk lichaam terecht komen. En omdat teken de vervelende eigenschap hebben zich schuil te houden op plekken waar het overgrote deel van de werknemers in de groene sector opduikt (in gras en struikgewas, bossen, duinen, heidegebieden, parken en tuinen maar ook op dode en levende dieren en in vogelnesten), maken ze van

de ziekte van Lyme een beroepsziekte. Om meer inzicht te krijgen in de vraag hoe er binnen de sector wordt omgegaan met teken en tekenbeten, is in opdracht van Branchevereniging VHG, de adviesdienst voor de agrarische en groene sectoren Stigas, een onderzoek gedaan. Het onderzoek is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van Colland Zorg en mede gefinancierd door Menzis.

Resultaten

Projectleider van het onderzoek was Mirjam de Groot van Stigas, in het dage-

lijks leven preventieadviseur. Eerder was ze betrokken bij een onderzoek naar de aanwezigheid van teken in de bos- en natuursector. "Omdat teken overal in het groen aanwezig zijn, bedachten we al gauw dat dit ook het geval moest zijn voor tuinen. Daarom hebben we overleg gevoerd met VHG, een vragenlijst opgesteld en bedrijven in de groensector benaderd met de vraag of ze de lijst wilden invullen." Enkele resultaten uit het onderzoek: 32 procent van de ondervraagden gaf aan ooit tijdens het werk een tekenbeet te hebben opgelopen. Bijna de helft daarvan is behandeld

Teken in het groen

Om in te zetten op preventie van tekenbeten, is het belangrijk om te begrijpen hoe de teek er in slaagt te bijten. Dat zegt Dr. Ir. Fedor Gassner van de Stichting voor Duurzame Ontwikkeling / Leerstoelgroep Milieusysteemanalyse, Wageningen University. “In Nederland is de schapenteek (*Ixodes ricinus*) verantwoordelijk voor de meeste tekenbeten. Deze teek heeft drie levensstadia: larve, nimf en volwassenen. Voor iedere stap naar een volgend levensstadium is een bloedmaaltijd nodig. Bij deze bloedmaaltijd, die op zoogdieren en vogels kan plaatsvinden, kan de teek besmet kan raken met de veroorzaker van de Lyme-bacterie (*Borrelia burgdorferi*). Alle levensstadia van de teek kunnen mensen bijten, maar larven zijn onbesmet en vormen dus geen risico voor de ziekte van Lyme. Het grootste risico voor het oplopen van de ziekte van Lyme wordt ook gevormd door de nimfen, die in grotere aantallen voorkomen dan de volwassen teken en in Nederland regelmatig besmet zijn.”

Bodem

“Na iedere bloedmaaltijd verbergt de teek zich in de laag dood plantenmateriaal op de bodem. Teken kruipen vanuit deze laag via de vegetatie omhoog op zoek naar hun gastheren. Als de omgeving tenminste niet te droog is. De teek wacht geduldig tot er een dier of mens voorbij loopt, om zich vervolgens vast te grijpen. Eenmaal vastgegrepen gaat de teek razendsnel, soms met een snelheid van een meter per minuut, naar een plaats op het lichaam waar hij zich kan vastbijten. Teken kunnen dus niet springen en laten zich zelden uit bomen vallen.”

Barrière

“Om tekenbeten te voorkomen, kan een aantal maatregelen worden getroffen. Bijvoorbeeld beschermende kleding te dragen, maar ook door de leefomgeving van de teek aan te passen. Als gazons kort worden gehouden, heeft een teek geen plek om zich te verschuilen. Door een barrière van houtsnippers te creëren tussen ruigere begroeiing en paden, recreatieplaatsen of gazons, komen ze minder snel met de mens in aanraking. Verder kan er bij de keuze voor beplanting voor worden gekozen geen planten te selecteren die natuurlijke gastheren zoals reeën en muizen en de teken die zij bij zich dragen aantrekken.”

voor de ziekte van Lyme. De klachten na een beet varieerden van uitslag of een andere huidafwijking op de plek van de beet (42 procent) en frequente infecties (37 procent) tot huiduitslag op andere plaatsen op het lichaam (32 procent) en

zwellingen of pijnlijke gewrichten (18 procent). Ook hartritme stoornissen (11 procent) en halfzijdige gezichtsverlamming (3 procent) werden genoemd. Opvallend: hoewel teken het hele jaar voor kunnen komen, zijn ze tijdens de wintermaanden minder talrijk aanwezig. Toch wordt hier bij het plannen van werkzaamheden zoals versnipperen nauwelijks rekening meegehouden.

Preventie

Op het gebied van preventie is dan ook nog een wereld te winnen. Allereerst door de werkgever, zegt de projectleider. “Belangrijk is dat er intern beleid wordt opgesteld rondom teken. Er moet een protocol worden opgesteld over hoe er moet worden gehandeld bij een tekenbeet. Medewerkers moeten ieder jaar weer bewust worden gemaakt van de risico's die ze lopen. Voor de medewerkers zelf moet het controleren op teken en het voorkomen van tekenbeten een automatisme worden. Draag dus een lange broeken en een shirt met lange mouwen die het liefst ook nog eens geïmpregneerd of met een anti-teken-spray behandeld zijn. Draag een hoofddeksel dat zoveel mogelijk sluitend is. Het kan verder nooit kwaad om een anti-tekencreme te gebruiken. Ik ga er verder vanuit dat iedere werknemer een tekenverwijderaar bij zich heeft.”

Controleren

Als de teek dan ondanks alle voorzorgsmaatregelen toch nog toeslaat, moet het iedereen duidelijk zijn hoe er moet worden gehandeld: de teek niet verdoven of prikkelen maar zo snel mogelijk verwijderen met een tekenverwijderaar. Vervolgens moet de beet altijd worden gemeld bij de werkgever. Als een teek binnen 20 uur wordt verwijderd, is de kans op de ziekte van Lyme klein. De Groot: “Controleer jezelf dus dagelijks op de aanwezigheid van teken. Kijk vooral op warme plekken zoals de oksels, liezen, bilnaad en knieholten. Gebruik als het nodig is een vergrootend spiegeltje. Noteer de datum en plek van de beet. Belangrijk is ook dat je je werkomgeving kent. Het verbaasde me bijvoorbeeld hoeveel contact er in de groene sector is met levende en dode dieren. En waar dieren zijn, kunnen ook veel teken zijn.” ■